

POSTANOWIENIE

Dnia 23 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi I. K.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia

Sądu Okręgowego w O. z dnia 30 czerwca 2015 r., w sprawie z wniosku I. K.

przy uczestnictwie A. K.

o podział majątku wspólnego i opróżnienie lokalu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 23 czerwca 2016 r.,

1. stwierdza, że postanowienie Sądu Okręgowego w O. z dnia 30 czerwca 2015 r. , jest niezgodne z prawem w zakresie, w jakim zmienia punkt VIII postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 21 listopada 2014 r., w części orzekającej o wynagrodzeniu za korzystanie z samochodu ciężarowego marki Mercedes Benz - 1320, nr rejestracyjny [...] za okres od 3 lutego 2011 r. do dnia 15 lipca 2014 r. i budynku garażowo-warsztatowego znajdującego się na nieruchomości położonej w L., objętej księgą wieczystą Kw nr [...] za okres od 3 lutego 2011 r. do 2 lipca 2014 r.;

2. zasądza od A. K. na rzecz I. K. kwotę 2800 zł (dwa tysiące osiemset złotych) tytułem kosztów postępowania skargowego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 21 listopada 2014 r., Sąd Rejonowy w K. ustalił, że w skład majątku wspólnego wnioskodawczyni I. K. i uczestnika A. K., o łącznej wartości 244 400 zł wchodzi: spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w N. przy ul. R., o powierzchni użytkowej 54,1 m² i

wartości 144 700 zł wraz z jego wyposażeniem w postaci mebli kuchennych, komputera, pralki automatycznej „Amica” i telewizora Samsung o łącznej wartości 2 600 zł; prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w L. składającej się z działek nr 66/1 i 66/2 o powierzchni 0,13 ha, zabudowanej budynkiem garażowo - warsztatowym, objętej księgą wieczystą Kw nr [...] o wartości 80 900 zł; prawo własności samochodu ciężarowego marki Mercedes-Benz 1320, oraz maszyna do szycia Łucznik o wartości 200 zł (pkt I). W wyniku podziału tego majątku maszynę do szycia Łucznik przyznał wnioskodawczyni, zaś pozostałe składniki majątkowe uczestnikowi, wskazując że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego uczestnik otrzymuje bez obowiązku spłaty (pkt IV). Ponadto ustalił, że w trakcie trwania małżeństwa: wnioskodawczyni zgromadziła 26,5995 jednostek rozrachunkowych w A. PTE S.A. i przyznał uczestnikowi prawo do 13,2997 jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na tym rachunku (pkt II); uczestnik zgromadził 679,2829 jednostek rozrachunkowych w A. PTE S.A. i przyznał wnioskodawczyni prawo do 339,64145 jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na tym rachunku (pkt III). Ustalił, że uczestnik poczynił nakłady z majątku osobistego na majątek wspólny w wysokości 28 490,10 zł (pkt V) oraz ustalił, iż wartość długów uczestnika spłaconych z majątku wspólnego stanowi kwotę 42 300 zł (pkt VI). Tytułem dopłaty oraz rozliczenia nakładów i wydatków poczynionych z majątku osobistego uczestnika na majątek wspólny oraz zwrotu wartości spłaconych długów uczestnika z majątku wspólnego zasądził od niego na rzecz wnioskodawczyni kwotę 56 554,95 zł (pkt VII), zaś tytułem wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy wspólnych zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 64 629,50 zł (pkt VIII). Zasądzoną w pkt VII i VIII łączną kwotę 121 184,45 zł rozłożył na 10 rat (pkt IX). Dalej idące wnioski wnioskodawczyni i uczestnika oddalił (X). W pkt XI orzekł o kosztach postępowania.

Apelacje wywiodła wnioskodawczyni i uczestnik, z tym że jego środek odwoławczy został odrzucony prawomocnym postanowieniem z dnia 14 kwietnia 2015 r. (k. 987 - 988, 1006).

Wnioskodawczyni zaskarżyła postanowienie Sądu Rejonowego w zakresie obejmującym pkt IV, X i XI i domagała się jego zmiany poprzez: ustalenie, że w skład majątku wspólnego wchodzi także samochód osobowy marki Ford

Escort, z zasądzeniem na jej rzecz spłaty z tego składnika majątkowego; zasądzenie na jej rzecz spłaty z przyznanego uczestnikowi spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego; podwyższenie ustalonej w pkt V kwoty 28 490,10 zł do kwoty 59 356,43 zł; podwyższenie kwoty zasądzonej w pkt VII z 56 554,95 zł do 122 302,80 zł oraz podwyższenie kwoty zasądzonej w pkt VIII z 64 629,50 zł do 71 878,40 zł; zmianę pkt IX przez podwyższenie kwoty 121 184,45 zł do kwoty 194 181,20 zł, której spłata zostanie rozłożona na 4 raty po 48 545,30 zł płatne w terminie 3, 9, 15 i 21 miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami od powyższych kwot w razie opóźnienia w płatności którejkolwiek z nich; zmianę pkt X i orzeczenie o zabezpieczeniu spłaty zasądzonych na jej rzecz wierzytelności, przez zakazanie uczestnikowi zbywania własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego oraz ustanowienie hipoteki przymusowej w kwocie 198 669,25 zł na nieruchomości położonej w L. objętej księgą wieczystą Kw nr [...], a także zmianę pkt XI przez zasądzenie od uczestnika na jej rzecz kosztów postępowania. Nadto wnioskodawczynie wniosła o zasądzenie od uczestnika na jej rzecz kwot po 1 777,55 zł miesięcznie, z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia tytułem dalszego wynagrodzenia za korzystanie przez uczestnika ze wspólnych rzeczy w okresie od dnia postanowienia Sądu Rejonowego (15 listopada 2014 r.) do dnia postanowienia Sądu drugiej instancji.

Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2015 r., Sąd Okręgowy w O. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w K. w ten sposób, że uzupełnił skład majątku wspólnego wnioskodawczynie i uczestnika o samochód osobowy marki Ford Escort o wartości 3 000 zł, podwyższając wartość dzielonego majątku z kwoty 244 400 zł do kwoty 247 400 zł; ustaloną w pkt V kwotę 28 490,10 zł podwyższył do kwoty 59 356,43 zł, a zasądzoną w pkt VII kwotę 56 554,95 zł podwyższył do kwoty 122 302,80 zł; zasądzoną w pkt VIII kwotę 64 629,50 zł obniżył do kwoty 25 269,20 zł; pkt IX nadał nowe brzmienie i zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie kwotę 147 572 zł (odpowiadającą sumie kwot z pkt VII i VIII, którą rozłożył na 4 raty po 36 893 zł każda, płatne odpowiednio w terminie 3, 9, 15 i 21 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat) tytułem dopłaty, rozliczenia nakładów i

wydatków z majątku odrębnego uczestnika na majątek wspólny, wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy wspólnych przez uczestnika z wyłączeniem wnioskodawczyni oraz rozliczenia długów uczestnika spłaconych z majątku wspólnego; w pkt X zabezpieczył spłatę wierzytelności należnej wnioskodawczyni przez ustanowienie hipoteki przymusowej w kwocie 147 572 zł na nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...], prowadzoną przez Sąd Rejonowy w K. W pozostałym zakresie apelację oddalił, stwierdzając, że wnioskodawczyni i uczestnik ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji w kwestii wysokości nakładów uczestnika na majątek wspólny na wchodzące w skład majątku wspólnego własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, uznając, że nakład ten wynosi 36 175 zł, a zatem rozliczeniu w ramach dopłaty podlega kwota stanowiąca różnicę pomiędzy wartością tego prawa (144 700 zł), a kwotą 36 175 zł. Ponadto uznał, że rozliczeniu podlega także kwota 17 952,14 zł z tytułu wydatków poniesionych przez uczestnika po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej na wspólny lokal mieszkalny. W konsekwencji ustaloną wartość majątku wspólnego na kwotę 247 400 zł pomniejszył o kwotę 200 zł (w związku z przyznaniem wnioskodawczyni maszyny Łucznik) i o kwotę 59 356,43 zł (36 175 + 17 952,14) z tytułu opisanych wyżej roszczeń uczestnika, a następnie określił dopłatę należną wnioskodawczyni na kwotę 93 921,78 zł. Do kwoty tej doliczył kwotę 21 150 zł (stanowiącą połowę kwoty, którą uczestnik realizując obowiązek alimentacyjny względem jego córki z poprzedniego związku małżeńskiego, pokrył z objętych wspólnością małżeńską środków pieniężnych). Oprócz tego uwzględnił kwotę 7 231,03 zł (odpowiadającą połowie kwoty 14 462,06 zł zgromadzonej przez uczestnika na rachunku bankowym w chwili ustania wspólności majątkowej małżeńskiej). Po zsumowaniu powyższych kwot określił należną wnioskodawczyni spłatę z majątku wspólnego na kwotę 122 302,80 zł, zasądzając ją w miejsce kwoty 56 554,95 zł (pkt VII postanowienia Sądu Rejonowego).

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że żądanie wnioskodawczyni o wynagrodzenie za korzystanie przez uczestnika z objętych wspólnością ustawową składników majątkowych po ustaniu tej wspólności powinno zostać rozliczone w ramach

podziału majątku, którego skład i wartość jest ustalana z urzędu i dlatego wysokość zasądzonej z tego tytułu przez Sąd pierwszej instancji należności była objęta z urzędu kognicją w ramach postępowania odwoławczego.

Uznał, że roszczenie wnioskodawczyni jest uzasadnione dopiero począwszy od kwietnia 2013 r. (a nie od ustania wspólności majątkowej małżeńskiej, jak przyjął Sąd Rejonowy), tj. od wezwania uczestnika do dopuszczenia jej do współposiadania. Dopiero wówczas należało go traktować jako posiadacza w złej wierze (art. 224 § 2 k.c.). Nadto Sąd Rejonowy błędnie przyjął za podstawę wyliczenia tego wynagrodzenia w przypadku samochodu ciężarowego określoną przez biegłego sądowego kwotę przychodu z najmu, a nie kwotę dochodu (którą stanowi różnica pomiędzy kwotą przychodu a kwotą jego uzyskania, która wynosi, jak wskazał biegły, 30-50% kwoty przychodu). W efekcie za okres od kwietnia 2013 r. do czerwca 2015 r. przychód z najmu tego pojazdu wyniósł 78 000 zł, którą to kwotę Sąd drugiej instancji pomniejszył o 50% kosztów jego uzyskania, co dało kwotę 39 000 zł, a udział wnioskodawczyni określił na kwotę 19 500 zł.

W przypadku wynagrodzenia za korzystanie z budynku garażowo - warsztatowego zlokalizowanego na nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...] ustaloną przez Sąd Rejonowy kwotę wynagrodzenia Sąd Okręgowy obniżył o kwotę podatku podatek VAT od usług najmu i za okres od kwietnia 2013 r. do czerwca 2015 r. określił należne wnioskodawczyni wynagrodzenie w kwocie 5 769,20 zł. Ostatecznie kwota wynagrodzenia za korzystanie z obu tych składników majątkowych, zasądzona przez Sąd drugiej instancji wyniosła 25 269,20 zł.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wnioskodawczyni zaskarżyła prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego w O. z dnia 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim zmieniony został pkt VIII postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 21 listopada 2014 r. w ten sposób, że kwotę 64 629,50 zł zastąpiono kwotą 25 269,20 zł.

Skarga została oparta na naruszeniu przepisów prawa procesowego, a to art. 384 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. i art. 363 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., przez ich niezastosowanie, podczas gdy zmieniony na niekorzyść wnioskodawczyni przez Sąd Okręgowy w O. pkt VIII postanowienia Sądu Rejonowego w K. nie został w

zakresie zasądzonej kwoty zaskarżony apelacją i nie był też integralnie powiązany z istotą orzeczenia dokonującego podziału majątku wspólnego.

We wnioskach skargi wnioskodawczyni domagała się stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim zmieniony został pkt VIII postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 21 listopada 2014 r. w ten sposób, że kwotę 64 629,50 zł zastąpiono kwotą 25 269,20 zł, a ponadto wniosła o zasądzenie od uczestnika na jej rzecz kosztów postępowania skargowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Jej celem jest uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417¹ § 2 k.c.).

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, niezgodność z prawem orzeczenia rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty. Orzeczenie niezgodne z prawem to orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i nie podlegającymi różnej wykładni przepisami albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawnej. Tylko w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. Istotą władzy sądowniczej jest orzekanie w warunkach niezawisłości, w sposób bezstronny, zależny nie tylko od obowiązujących ustaw, ale także od wewnętrznego przekonania sędziego oraz jego swobody w ocenie praw i faktów stanowiących przedmiot sporu. Treść orzeczenia zależy również od wyników wykładni, które mogą być różne, w zależności od jej przedmiotu i przyjętych metod. W związku z tym może istnieć wiele możliwych interpretacji, a sam fakt wykładni z natury rzeczy cechuje subiektywizm. Zatem w odniesieniu do działalności jurysdykcyjnej sądu, pojęcie bezprawności nie jest tożsame z takim pojęciem funkcjonującym na gruncie odpowiedzialności cywilnoprawnej (zob. uzasadnienia do wyroków Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r. I CNP 33/06 nie publ.; z dnia 31 marca 2006 r.

IV CNP 25/05 nie publ.; z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06, nie publ.; z dnia 13 maja 2009 r. IV CNP 122/08 z dnia 3 czerwca 2009 r. IV CNP 116/08 nie publ.).

Zgodnie z art. 363 § 3 k.p.c., jeżeli zaskarżono tylko część orzeczenia, staje się ono prawomocne w części pozostałej z upływem terminu do zaskarżenia, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części. Stosownie do art. 384 k.p.c., sąd nie może uchylić lub zmienić wyroku na niekorzyść strony wnoszącej apelację, chyba że strona przeciwna również wniosła apelację. Według art. 13 § 2 k.p.c., przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w kodeksie postępowania cywilnego, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Przewidziany w art. 384 k.p.c. zakaz *reformationis in peius*, rozumiany jako wyłączenie możliwości orzekania na niekorzyść osoby wnoszącej apelację, jeżeli jej przeciwnik orzeczenia nie zaskarżył, oznacza zakaz zmiany rozstrzygnięcia sądu niższej instancji, która prowadziłaby do pogorszenia sytuacji prawnej wnoszącego środek odwoławczy. W związku z zawartą w powołanym art. 13 § 2 k.p.c. normą, która nakazuje odpowiednio stosować przepisy o procesie do rozpoznawania spraw w postępowaniu nieprocesowym, wymaga rozważanie, czy uregulowany w art. 384 k.p.c. zakaz orzekania na niekorzyść strony wnoszącej środek odwoławczy, w sytuacji, w której inny uczestnik pozostający z nim w sporze nie zaskarżył orzeczenia, ma zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym, zważywszy na to, iż co do wielu kwestii stanowiących przedmiot rozstrzygnięcia w sprawach rozpoznawanych w tym trybie, sąd jest obowiązany orzekać z urzędu.

W świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, iż zasada ta obowiązuje w postępowaniu nieprocesowym tylko o tyle, że przepis art. 384 k.p.c. może być stosowany odpowiednio, a więc może prowadzić do wyłączenia jego stosowania lub istotnej modyfikacji, jeżeli przemawia za tym charakter danej sprawy (zob. postanowienie z dnia 29 stycznia 2008 r., IV CSK 432/07, nie publ., postanowienie z dnia 30 kwietnia 2015 r., II CSK 430/14 nie publ.). W niektórych rodzajach spraw rozpoznawanych w tym trybie, jak np. o stwierdzenie nabycia spadku, w ogóle wyłączone jest stosownie tego przepisu (zob. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 1973 r., III CZP 13/73, OSNCP 1974, nr 9, poz. 144). W innych

sprawach z zakresu postępowania nieprocesowego odstępstwo od zakazu wynikającego z tego przepisu dopuszczono wówczas, gdy przedmiot zaskarżenia jest integralnie związany z inną częścią lub z całością tego orzeczenia (zob. postanowienie z dnia 7 listopada 1964 r., III CR 294/64, OSNCP 1965, nr 7-8, poz. 130, postanowienie z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 208/14, nie publ.). W razie natomiast braku integralnego związku przedmiotu zaskarżenia z inną dyspozycją orzeczenia, sąd odwoławczy nie może wyjść poza granice zaskarżenia i uchylić albo zmienić zaskarżone orzeczenie na niekorzyść wnoszącego apelację, jeśli inny uczestnik nie wniósł apelacji. Dlatego też zasada ta ma zastosowanie w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, w których interesy uczestników mają charakter sporny, co oznacza, że spór rozstrzygnięty przez sąd może dać korzystny rezultat tylko dla wnioskodawcy albo tylko dla uczestnika (zob. postanowienie z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, nie publ., postanowienie z dnia 17 grudnia 2015 r., V CSK 217/15, nie publ.).

Przedmiotem sprawy, w której zapadło skarżone orzeczenie, był podział majątku wspólnego. W tego typu sprawach rozstrzygane są kwestie nie tylko związane z ustaleniem składu majątku, podziałem poszczególnych składników majątkowych i rozliczeniem finansowym w postaci dopłat czy spłat, ale także rozpoznawane są zgłoszone przez uczestników roszczenia dotyczące nakładów na majątek wspólny z majątków odrębnych (obecnie osobistych) małżonków oraz ich żądania wynikające z nakładów na te majątki z majątku wspólnego i korzystania z niego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej (art. 686 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c.). Integralność postanowień co do istoty w tego rodzaju sprawach powoduje, że w razie uznania zasadności zarzutów w ramach kontroli instancyjnej, w sytuacji w której wadliwe orzeczenie w zaskarżonej części wpływa na sposób podziału i ostateczne rozliczenia, zachodzi podstawa do uchylenia postanowienia sądu pierwszej instancji w całości (por. też postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 1999 r., III CKN 63/98, nie publ., z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 26/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 90).

Z punktu widzenia wyrażonej w art. 384 k.p.c. zasady, istotne jest więc na gruncie spraw o podział majątku wspólnego wyspecyfikowanie kategorii tych rozstrzygnięć, o których sąd ma obowiązek orzec z urzędu i które są ze sobą

integralnie powiązane oraz kategorii rozstrzygnięć innych żądań, które mają być samodzielny i niezależny.

Zgodnie z art. 684 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku ulegającego podziałowi. Z tymi kwestiami powiązana jest ściśle problematyka sposobu podziału, dopłat i spłat (art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 211- 212 k.c.).

W uchwale z dnia 11 marca 1977 r. (III CZP 7/77, OSNCP 1977, nr 11, poz. 205), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sąd drugiej instancji może uchylić orzeczenie o podziale majątku wspólnego małżonków także na niekorzyść skarżącego uczestnika, jeżeli przedmiot zaskarżenia jest integralnie związany z inną częścią lub z całością orzeczenia. Zachowanie integralności orzeczenia jako warunku dopuszczalności uchylenia postanowienia działowego na niekorzyść wnoszącego środek odwoławczy było wielokrotnie podtrzymywane w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego (zob. postanowienia z dnia 17 września 1999 r., I CKN 379/98, OSNC 2000, nr 3, poz. 59, z dnia 28 marca 2003 r., IV CKN 1961/00, nie publ., uchwała z dnia 17 listopada 2009 r., III CZP 83/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 69).

Z uwagi na zasadę kompleksowości orzeczenia o podziale majątku wspólnego wyrażoną w art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 618 § 1 k.p.c. i art. 688 k.p.c., w ramach postępowania podziałowego rozstrzygane są również inne roszczenia dotyczące zwrotu nakładów i wydatków z majątków osobistych małżonków na majątek wspólny oraz zwrotu wydatków i nakładów z majątku wspólnego na majątki osobiste małżonków (art. 45 § 1 i 2 k.r.o. w zw. z art. 567 § 1 k.p.c.). Ponadto na podstawie art. 567 § 3 k.p.c. w z. z art. 686 k.p.c. przedmiotem orzeczenia podziałowego mogą być także żądania rozliczenia nakładów na majątek wspólny po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej oraz z tytułu korzystania z poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład majątku wspólnego w okresie po ustaniu wspólności majątkowej.

O powyższych roszczeniach sąd nie orzeka z urzędu, lecz na wyraźne żądanie uczestników postępowania o podział majątku wspólnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1970 r., III CRN 527/69, OSNCP 1970, nr 9, poz. 164). Sąd jest bezwzględnie związany zakresem

zgłoszonego roszczenia, a zatem nie może orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem ani ponad żądanie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2014 r., III CSK 351/13). Podkreślić trzeba, że roszczenia z art. 686 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. mają charakter niezależny i samodzielny, o tyle, że jeśli nie toczy się postępowanie o podział majątku wspólnego, mogą być dochodzone w procesie, a jeżeli w toku procesu zostanie wszczęta sprawa o podział majątku wspólnego, to zgodnie z art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 618 § 2 i 3 k.p.c., art. 688 k.p.c., sprawy te są przekazywane z urzędu do rozpoznania w postępowaniu podziałowym i są rozpoznawane w oparciu o zasadę kontrydiktoryjności.

Oczywiście, można sobie wyobrazić przypadek, w którym potrzeba uchylenia postanowienia podziałowego w zakresie dotyczącym składu majątku czy przyjętego sposobu podziału, względnie wysokości spłat lub dopłat, pociąga za sobą konieczność uchylenia orzeczenia w całości, w tym co do rozstrzygnięć dotyczących rozliczeń z tytułu nakładów po ustaniu wspólności majątkowej oraz z tytułu korzystania z poszczególnych składników majątkowych, nawet jeśli uczestnik od którego zostały zasądzone tego rodzaju należności nie wniósł środka odwoławczego, o ile wielkość tych należności mogłaby mieć wpływ na sposób podziału albo wysokość spłat i dopłat (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 1977 r. III CZP 40/77, OSNCP 1978, nr 2, poz. 24).

W niniejszej sprawie sytuacja procesowa w kontekście przepisów art. 384 k.p.c. i art. 363 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. jest odmienna. Po pierwsze, apelacja uczestnika została prawomocnie odrzucona, a zatem zaistniały stan rzeczy należy traktować tak, jakby nie zaskarżył on postanowienia Sądu Rejonowego w K. Po drugie, wnioskodawczyni nie zakwestionowała zasad i sposobu podziału, a jedynie wniosła o objęcie podziałem samochodu osobowego Ford Escort o wartości 3 000 zł i zasądzenie na jej rzecz spłaty z tego składnika majątkowego, podwyższenie należnej jej spłaty (w związku z nieprawidłowym jej zdaniem określeniem przez Sąd Rejonowy wartości nakładów uczestnika na majątek wspólny przed ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej) oraz zasądzenie na jej rzecz wynagrodzenia za korzystanie wyłącznie przez uczestnika z samochodu ciężarowego marki Mercedes Benz i budynku garażowo - warsztatowego zlokalizowanego na nieruchomości położonej

w L. w okresie, odpowiednio w pierwszym przypadku od 16 lipca 2014 r., a co do drugiego składnika majątkowego za okres od 2 lipca 2014 r. do dnia orzekania przez Sąd pierwszej instancji. W tym ostatnim wypadku, wskazany zakres zaskarżenia podyktowany był tym, iż Sąd Rejonowy określił wysokość wynagrodzenia w oparciu o opinie biegłych, którzy określili je za taki okres, tj. od lutego 2011 r. do 15 lipca 2014 r. (samochód ciężarowy k. 801-803) i od lutego 2011 r. do 2 lipca 2014 r. (budynek garażowo - warsztatowy k. 788). Ponadto wnioskodawczynie rozszerzyła żądanie w tym przedmiocie za okres od daty postanowienia Sądu Rejonowego do dnia orzekania przez Sąd Okręgowy (czyli za okres od 21 listopada 2014 r. do 30 czerwca 2015 r.).

W konsekwencji rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji o wynagrodzeniu z tytułu korzystania przez uczestnika z obu wymienionych składników majątkowych w okresie po ustaniu wspólności majątkowej, tj. od 2 lutego 2011 r. do 2 lipca 2014 r. (co do budynku garażowo-warsztatowego) i do 15 lipca 2014 r. (co do samochodu ciężarowego) - w związku z prawomocnym odrzuceniem apelacji uczestnika - stało się prawomocne (art. 363 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zważywszy na zakres zaskarżenia określony w apelacji wnioskodawczynie i jej reformatoryjny wniosek, w istocie obejmujący wyłącznie podwyższenie roszczeń pieniężnych, rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w K. w kwestii wynagrodzenia za wskazany okres uzyskało być samodzielny i nie było integralnie związane z pozostałą częścią zaskarżonego, jak i nie zaskarżonego orzeczenia co do istoty sprawy.

Z tych względów reformatoryjne orzekanie przez Sąd drugiej instancji za opisany okres stanowiło uchybienie przepisom art. 363 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Naruszenie to miało charakter kwalifikowany, gdyż doprowadziło do nieważności postępowania (art. 379 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.; zob. też orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 1936 r., II C 669/36, OSN 1937, nr 2, poz. 73; wyrok z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 631/13, nie publ.). Nadto stanowiło rażące ewidentne naruszenie art. 384 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., gdyż za okres od 2 lutego 2011 r. do marca 2013 r. Sąd drugiej instancji, zmieniając postanowienie Sądu pierwszej instancji, oddalił żądanie wnioskodawczynie o wynagrodzenie za korzystanie z samochodu ciężarowego i budynku garażowo -

warsztatowego, a za czas od kwietnia 2013 r. do 2 i 15 lipca 2014 r. obniżył wynagrodzenie zasądzone przez Sąd Rejonowy.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania skargowego w oparciu o przepisy art. 424¹² k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 98 § 1 i 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się opłata sądowa (1 000 zł) oraz wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej - 1 800 zł (§ 12 ust. 5 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6, § 6a ust. 1 pkt 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm. w zw. z § 21 i 23 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. poz. 1804).

jw

kc